

Samen de diepte in

bodem & ondergrond in de Omgevingswet

Verslag botsproef 1 - ondiepe laag

Datum: 16 april
Tijd: 13:30-16:45
Plaats: Stadhuis Almelo

Algemeen

Op 16 april vond in Almelo de eerste botsproefsessie ondiepe ondergrond plaats. Het doel van deze sessie is om kennis op te doen, voorbeelden te delen, bewustwording te creëren en inzicht te verwerven in mogelijke knelpunten bij ruimtelijke processen. Er is gekozen om de botsproef in twee deelsessies op te delen, bestaande uit een sessie met betrekking tot het stedelijk gebied en een sessie die ingaat op opgaven uit het landelijk gebied.

Algemene presentatie Omgevingswet

Alvorens tot de botsproef / knelpuntenanalyse werd begonnen werd eerst een algemene presentatie over de Omgevingswet gegeven. Deze presentatie ging in op hoofdpunten uit de nieuwe wet, waaronder de belangrijkste veranderingen en hoe het thema bodem wordt verwerkt. Volgens een van de deelnemers miste de presentatie de relatie met gezondheid. Daarnaast werd aangegeven dat er in de presentatie veel over 'we' wordt gesproken, terwijl de Ow bij de gemeenten meer als een eenzijdige wens vanuit Den Haag wordt beschouwd.

Inleiding botsproeven

Casus stadsontwikkeling Almelo

Na de presentatie over de Omgevingswet werden de twee te behandelen casussen ingeleid. De casus binnen het stedelijk gebied werd ingeleid door Wanda Roskam, een medewerkster van de gemeente Almelo en werkzaam bij de groep ruimtelijke ordening. Wanda vertelde over de lang gekoesterde wens van de gemeente om een haven uit te graven vlak achter het stadhuis en hoe deze wens over meerdere ambtelijke perioden uitwerking heeft gekregen. De reden dat het zo lang duurde is dat er in de binnenstad veel belangen, randvoorwaarden en partijen zijn waar rekening mee moet worden gehouden. Opvallend was dat Wanda Roskam te kennen gaf dat er geen rekening werd gehouden met het belang van bodem en ondergrond in de eerste stadia van het ontwerp. Naar mate het proces zich ontwikkelde begon men in te zien dat de bodem op veel onderwerpen van belang is of zelfs bepalend is. Deze openbaring geeft tevens aan dat de bodemmedewerkers bij de lokale overheden een belangrijke rol hebben om het belang van bodem en de relatie met andere opgaven beter te communiceren. Na het inleidende praatje, nam Lydia Plant de groep mee naar buiten om te zien wat de planontwikkeling omtrent de haven precies inhouden en zodoende een gevoel te kweken van bij het proces.

Vragen / opmerkingen uit de groep:

- Hoe betrek je de stad (inwoners, bedrijven etc) in het proces? → Plan is met ontwikkelaars tot stand gekomen en met inrichting openbare ruimte waren dat echt stadsgesprekken waar 100 man op af kwam, tussendoor ook met verenigingen gesproken. Gesprek aan de hand van plaatjes/moodboards over wat wel/niet gewild is.
- Vanaf welk moment is de ontwikkelaar betrokken? → relatief recent, 2015
- Hebben minder winkels niet tot minder weerstand geleid? → nee, verrassend genoeg niet, was ook ten tijden van de crisis waardoor veel leegstand ontstond
- Zou je dingen nu anders hebben gedaan in het proces? → Plan is 10 jaar geleden gemaakt, wereld ziet er nu heel anders uit, helemaal aanpassen kan dan bijna niet meer.
- Wat zou je ons als 'bodem-mensen' mee willen geven? → Hoe kan je bodem goed benutten voor het vasthouden van het water en waterkwaliteit? Dat blijft spannend in dit project.
- Op welke manier is bodem en ondergrond meegenomen in het proces? → Destijds nog wel op de 'oude' manier aangepakt; 'alleen over bodemkwaliteit' en dus vooral de beperkende facetten van de bodem. Wellicht zou je nu andere keuzes maken zoals meer open stukken i.p.v. bestrating.
- Wat waren de grootste uitdagingen? → Nieuwe raad, bestuur en financiën waren uitdagingen gedurende het proces.

Casus landelijk gebied

De tweede casus (landelijk gebied) werd ingeleid door Wim Dijkman van het CLM. Hij gaf aan dat bodem in het landelijk gebied een 'hot item' is. Wim Dijkman ging verder in op de kansen die een goede bodem biedt in het landelijk gebied en hoe de nieuwe Omgevingswet hierbij kan helpen. Met name de integrale gebiedsgerichte benadering biedt uitkomsten. In het huidige stelsel is bodem veelal versnipperd over diverse wetten en initiatieven:

Samen de diepte in bodem & ondergrond in de Omgevingswet

- Mestwetgeving
- Kaderrichtlijn Water
- Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
- Natuur-inclusieve landbouw
- Kringlooplandbouw
- Klimaatakkoord
- Deltaplan Biodiversiteitsherstel
- Etc.

Middels een zogeheten institutionele integratie met één programma (en aansluitende pilots) kunnen vraagstukken adequaat worden behandeld. Wim Dijkman droeg voor de casus het vraagstuk van het circulaire landgoed naar voren. Hoe kan de bodem bijdragen aan klimaatdoelen, cultuurhistorische belangen, natuur, beleving, landschap etc? Door een goede indeling van het landelijk gebied en gebruik van de bodem kan de ondergrond een positieve bijdrage leveren. Denk aan verpachting, leveren andere collectieve faciliteiten (functie verandering) of branding / framing.

Vragen / opmerkingen uit de groep

- Gezondheid kan gebruikt worden als rode draad om verbindingen te maken. Gezondheid is een speerpunt waar iedereen achter staat en is ook op de lange termijn gericht.
- Mais is een typisch Twents probleem: ver weg liggende grond wordt mais opgezet want daar hoeft je niet vaak naar toe. Een oplossing kan zijn om grond te ruilen voor dichterbij liggende gronden, maar grond ruilen is in Twente problematisch (cultuur).
- Akkerrand met grassen en struiken is vaak een veel beter idee, dan mais aan de randen in de schaduw waar het niet groeit.
- Fosfaatrechten spelen ook mee bij het wisselen van gewas naar natuur. Elke vierkante meter telt.
- Beperking fosfaat zit ook op de gepresenteerde hout-mest.

Botsproeven

Het eerste punt van de twee casussen was het benoemen van de opgaven, denkend vanuit een zo breed mogelijk perspectief (dus niet vanuit de cocon van bodem). Vervolgens was de taak om opgaven/belangen te ordenen en te bepalen in hoeverre bodem een rol heeft of zou moeten hebben bij deze opgaven. Tot slot was de opdracht om de middels vier kwadranten de volgende punten te bepalen en aan te geven waar eventuele knelpunten liggen:

1. Welke rol heeft de bodem?
2. Welke kennis is noodzakelijk om deze rol goed te kunnen vervullen?
3. Welke netwerken en organisaties moeten worden aangesproken/betrokken?
4. Welke persoonlijke vaardigheden zijn van belang?

Stedelijk gebied

De botsproef liet duidelijk zien dat, zoals de inleidende presentatie al aangaf, er veel factoren komen kijken bij planontwikkeling, zoals bij het creëren van een haven. Het benoemen van de opgaven is dan eigenlijk al een behoorlijke klus. Naar verloop van tijd werd wel duidelijk dat ondergrond bij veel opgaven en onderwerpen een rol speelt. Denk alleen al aan het afstemmen van boven- en ondergrondse infrastructuur. Zo werd bij 'economisch belang' lang bediscussieerd wat de rol van bodem is. In eerste instantie werd aangegeven dat deze rol minimaal is, maar later zag de groep toch in dat bodem (ook bij dit onderwerp) een grotere rol heeft dan in eerste instantie verwacht. Ook voor de opgaven van klimaat werd aanvankelijk een marginale rol toebedeeld aan het thema bodem. Naar verloop van tijd zag de groep toch in dat bodem juist een grote rol heeft, denk aan waterberging en vergroening t.b.v. tegengaan hittestress.

Als laatste vond een korte discussie plaats over de vier bovenstaande vragen. Zo werd bepaald dat voor de ontwikkeling van de haven, bodem veelal een faciliterende rol heeft. Ideaal zou zijn om op grote schaal zones aan te geven die bepalen waar wat mogelijk is.

De kennis die nodig is om opgaven te tackelen zijn:

- Fysische parameters (draagkracht, doorlatend vermogen)
- Kaartmateriaal
- Chemische kwaliteit
- Potentiekaarten (mogelijkheden voor energievoorziening, klimaatadaptatie etc.
- Ambitie van de gemeente, provincie en Rijk

Samen de diepte in

bodem & ondergrond in de Omgevingswet

- Wensen uit de maatschappij
- GGB beheerplan
- Afwegingskader

De volgende organisaties en netwerken werden onderscheidend en van belang geacht:

- Civiele groep (K&L)
- Ruimtelijke ordening groep → Goede communicatie en elkaars ogen openen.
- Transport en mobiliteit
- Duurzaamheid / energie
- GGD (in het kader van gezondheid) → lange discussie of dit wel de organisatie is waar we als bodemmedewerkers mee te maken hebben

De volgende persoonlijke vaardigheden werden onderscheiden en van belang geacht:

- Kunnen netwerken
- Communicatie (spreek de taal van de ander)
- Vertaling maken van bodem naar maatschappelijke opgaven
- Inspelen op situatie (flexibiliteit)

Tot slot werd door een aantal personen hard afgevraagd of er wel zoveel gaat veranderen. Nu is deze afstemmingen toch ook al van belang?

Landelijk gebied

Voor het landelijk gebied werden de volgende opgaven en rollen voor bodem benoemd:

- Voedselproductie → balans
- Economische zaken
- Energie → Zonnepanelen
- Natuur
- Biodiversiteit
- Recreatie
- Bodemverbetering
- Asbest → saneringsopgaven
- Klimaat → andere manier van beheer (verdrogen/vernatten etc.)
- Infra
- Wet- en regelgeving
- Druk op de ruimte
- Gezondheid → bodemkwaliteit, drugs, nieuwe stoffen

Rol van de bodem

In de gedachte van de presentatie van Wim Dijkman zag men in dat veel opgaven verband houden met elkaar, maar vaak los van elkaar worden benaderd. Door ze te koppelen sta je sterker en heb je meteen een link met 'gezondheid'. Momenteel is de balans in de bodem weg. De groep gaf aan dat het wellicht goed is om op gebiedsniveau te kijken in plaats van te limiteren aan gemeentegrenzen.

Er kan nog veel gebeuren op het gebied van beeldvorming → er liggen op een klein stukje grond zoveel claims (klimaat, energie, water etc)

De discussie leidde naar het gebruik van zonnepanelen in het landelijk gebied. Wim Dijkman gaf aan zonnepanelen een serieuze optie is, zo lang je maar in staat blijft om er onder groen te laten groeien. Provincie stelt de kaders voor beleid ten aanzien van de aanleg van zonnepanelen (schijnt in Twente nog niet in een ver stadium te zijn).

Kennis

Ten aanzien van de kennis die noodzakelijk is om bovenstaande opgaven het hoofd te bieden wordt aangegeven dat het meer om ontsluiting van kennis gaat. Waar kan ik wat vinden? Niet zelf je kennis gaan uitzoeken/opvragen. Je moet het er met elkaar over hebben – bundeling van krachten is heel belangrijk: Van de bodemspecialist wordt gevraagd om integraal te gaan kijken, terwijl hij zelfs al in zijn eigen werkveld moeite heeft om alle kennis te verzamelen, o.a. over nieuwe normeringen /stoffen etc.' Binnen Almelo ontbreekt bijvoorbeeld

Samen de diepte in bodem & ondergrond in de Omgevingswet

kennis over biodiversiteit: 'wat is een gezonde bodem?' Kennis is er wel bij 'Twente Bloeit'. De vraag is waarom hier niks mee wordt gedaan, wat zijn de achterliggende politieke argumenten?

Algemene kennis is nodig over:

- Dwarsverbanden tussen opgaven
- Toxiciteit (Snellere helderheid van het RIVM is gewenst)
- Biodiversiteit, Gezonde bodem
- Wet- en regelgeving (Vragen vanuit nationale wet- en regelgeving zorgt voor veel tijdsdruk)
- Verbinding met kosten (hoe?)

Netwerk en organisatie

- Onder Twente
- Twente Bloeit
- Mineral valley
- RIVM

Vaardigheden

- Politieke gevoeligheid
- Pro-actieve benadering
- Affiniteit met beeldvorming
- Bepalen/ communiceren prioritering
- Kansen positiever maken (denken vanuit diensten/ service waar bodem aan bij kan dragen)

Hoe nu verder?

De urgentie om bodem en ondergrond integraal te verknopen met andere opgaven is helder voor de aanwezige Twentenaren. De volgende stap is om binnen de eigen gemeente dat ook daadwerkelijk te gaan doen. Daarvoor is een helder beeld nodig van de huidige situatie en waar de verbeterpunten liggen: wat gaat jouw gemeente vooruithelpen om bodem en ondergrond goed in de Omgevingsvisie te krijgen? Wat heb jij daarvoor nodig (denk aan kennis, contacten, bijeenkomsten etc.)?